

Általános betegjogi tájékoztató

A betegjog alapvető funkciója a beteg kiszolgáltatottságának csökkentése, illetve a betegjogok választ adnak arra a kérdésre is, hogy a beteg vagy a hozzátartozója mit várhat el az egészségügyi szolgáltatótól.

A betegek jogairól és kötelezettségeiről bővebben az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény II. fejezetében olvashat, de tájékoztatást kérhet az adott egészségügyi szolgáltatótól és a területileg illetékes betegjogi képviselőtől is. Tapasztalatok szerint a betegjogokat és ezzel együtt a betegek jogszabályban foglalt kötelezettségeit jobban ismerő emberek a gyógyítás során fokozottabb mértékben tudnak együttműködni az őket gyógyító egészségügyi személyzettel, hatékonyabbá téve ezzel a gyógyítás folyamatát.

Az egészségügyről szóló törvény az alábbi betegjogokat nevesíti:

Egészségügyi ellátáshoz való jog

Az egészségügyi ellátáshoz való jog azt jelenti, hogy minden betegnek joga van az egészségi állapota által indokolt, megfelelő, folyamatosan hozzáférhető és az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő egészségügyi ellátáshoz. Az egészségügyi ellátáshoz való jog az életmentő, illetve a súlyos vagy maradandó egészségkárosodás megelőzését biztosító ellátást, a fájdalom csillapítását, illetve a szenvedés csökkentését is jelenti.

Az egészségügyi ellátáshoz való jog akkor megfelelő, ha a vonatkozó szakmai, etikai szabályok, irányelvek betartása megtörténik. Folyamatosan hozzáférhetőnek kell lennie az ellátásnak és a beteg egészségügyi állapotának megfelelő ellátási szinten, például az alapellátásban, a járó- vagy fekvőbeteg-ellátásban kell az adott ellátást biztosítani.

A betegnek joga van ahhoz is, hogy tájékoztassák őt arról, hogy amennyiben az adott egészségügyi szolgáltatónál nem részesíthető az egészségi állapota által indokolt legrövidebb időn belül a szükséges ellátásban, akkor mely egészségügyi szolgáltatóhoz fordulhat, ahol biztosítható számára az adott ellátás.

Az egészségügyi ellátáshoz való jogon belüli részjogosultságok:

A szabad orvosválasztás joga: a betegnek joga van az állapota által szakmailag indokolt szintű egészségügyi szolgáltató és – ha jogszabály kivételt nem tesz – a választott orvos egyetértésével az ellátását végző orvos megválasztásához, amennyiben azt az egészségi állapota által indokolt ellátás szakmai tartalma, az ellátás sürgőssége vagy az ellátás igénybevételének alapjául szolgáló jogviszony nem zárja ki. Az orvosválasztás joga az egészségügyi szolgáltató működési rendjének megfelelően gyakorolható. Az orvosválasztás jogának gyakorlása során a betegnek joga van az ellátását végző olyan orvos megválasztásához, akivel az állapotának, illetve az egészségügyi szolgáltatás jellegének megfelelő, magyar nyelven történő kapcsolattartásra képes.

Második vizsgálat kérése: a beteg emellett bármely, a kezelőorvos által megállapított diagnózissal, illetőleg javasolt terápiával, valamint fekvőbeteg-gyógyintézetből történő tervezett elbocsátásával

vagy más egészségügyi szolgáltatóhoz történő beutalásával kapcsolatban kezdeményezheti más orvos által történő vizsgálatát.

Emberi méltósághoz való jog

Az emberi méltósághoz való jog azt jelenti, hogy az egészségügyi ellátás során a beteg emberi méltóságát tiszteletben kell tartani, valamint a betegen kizárólag az ellátáshoz szükséges beavatkozások végezhetők el, továbbá a beteg ellátása során szeméremérzetére tekintettel ruházata csak a szükséges időre és szakmailag indokolt mértékben távolítható el. Itt említhető meg az is, hogy a beteget csak méltányolható okból és indokkal lehet várakoztatni.

A beteg az ellátás során korlátozható jogainak gyakorlásában, de csak indokoltan, a törvényben meghatározott mértékben és módon.

A korlátozó intézkedéseket főszabály szerint a kezelőorvos rendelheti el. Kivételt képeznek ezalól azok a fekvőbetegosztályok, ahol nincs állandó orvosi jelenlét, ott a korlátozó intézkedést a szakápoló is elrendelheti. Erről azonban az illetékes orvost jóváhagyás céljából értesíti. Az elrendelt korlátozó intézkedést jóváhagyása esetén az orvosnak jogszabályban meghatározott időközönként felül kell vizsgálnia a korlátozó intézkedés elrendelésének jogszerűségét. A korlátozás csak addig tarthat, amíg az elrendelés oka fennáll. A pszichiátriai betegek esetében elrendelt korlátozó intézkedésről a területileg illetékes betegjogi képviselőt haladéktalanul értesíteni kell.

Kapcsolattartás joga

A kapcsolattartás jogának gyakorlása mindig a fekvőbeteg-gyógyintézetben meglévő feltételektől függ, ezt a házirend tartalmazza. Természetesen a joggyakorlás feltétele a betegársak jogainak tiszteletben tartása és a betegellátás zavartalanságának biztosítása is.

Ez a jog magában foglalja, hogy a betegnek joga van a gyógykezelés ideje alatt hozzátartozóival és egyéb személyekkel is kapcsolatot tartani, látogatókat fogadni vagy egyes személyeket a látogatásból kizárni. A beteg megtilthatja, hogy a gyógykezelésének tényét vagy a gyógykezelésével kapcsolatos egyéb információt más előtt feltárják. Ettől csak a gondozása érdekében, közeli hozzátartozója vagy a gondozására köteles személy kérésére lehet eltekinteni.

Súlyos állapotú betegnek joga van ahhoz, hogy az általa – vagy cselekvőképtelensége esetén a törvényes képviselője által – megjelölt személy mellette tartózkodjon. Súlyos állapotú az a beteg, aki önmagát ellátni képtelen.

A kiskorú beteg mellett tartózkodhat a szülője vagy törvényes képviselője, illetve az általuk megjelölt személy. A szülő nőnek joga van arra, hogy az általa megjelölt személy a vajúadás és a szülés alatt folyamatosan vele lehessen, a szülést követően pedig arra, hogy a gyermeke vele lehessen, ha ennek orvosszakmai akadálya nincs.

A betegeket megilleti a vallási meggyőződésüknek megfelelő egyházi személlyel való kapcsolattartás és a szabad vallásgyakorlás joga is.

Gyógyintézet elhagyásának joga

A gyógyintézet elhagyásának joga alapján a beteg a gyógyintézetet elhagyhatja, ha azzal mások testi épségét, egészségét nem veszélyezteti. Amennyiben a beteg bejelenti a távozási szándékát, vagy bejelentés nélkül távozik, akkor ezt a kezelőorvosnak rögzítenie kell a beteg egészségügyi dokumentációjában.

Cselekvőképtelen, korlátozottan cselekvőképes, illetve az egészségügyi jogok gyakorlása tekintetében részlegesen korlátozott személy esetén – ha a beteg bejelentés nélkül távozik – a törvényes képviselőt / helyettes joggyakorlót / támogatott döntéshozót a gyógyintézet értesíti.

A beteg gyógyintézetből való elbocsátása esetén őt, illetve hozzátartozóját erről – lehetőség szerint – 24 órával korábban tájékoztatni kell.

Tájékoztatáshoz való jog

A tájékoztatáshoz való jog meghatározza, hogy a betegnek joga van számára egyéniesített formában, érthető módon – figyelemmel az életkorára, iskolázottságára, ismereteire, lelkiállapotára, kívánságaira, valamint arra, hogy a tájékoztatáshoz szükség esetén és lehetőség szerint tolmácsot vagy jelnyelvi tolmácsot biztosítsanak – történő, teljes körű tájékoztatásra:

- egészségi állapotáról, annak orvosi megítéléséről;
- a javasolt vizsgálatokról, beavatkozásokról, azok elvégzésének előnyeiről, kockázatairól, tervezett időpontjaikról, a vizsgálatokkal kapcsolatos döntési jogáról;
- az ellátás folyamatáról, várható kimeneteléről;
- a további ellátásokról, a lehetséges alternatív eljárásokról, módszerekről;
- a javasolt életmódról;
- a vizsgálatok eredményéről.

A betegnek joga van:

- megismerni az ellátásában közvetlenül közreműködő személyek nevét, szakképesítését, beosztását;
- a tájékoztatás során és azt követően kérdezni;
- megjelölni azt a személyt, akit az orvos tájékoztathat, illetve kizárni személyeket a tájékoztatásból.

A cselekvőképtelen, a korlátozottan cselekvőképes kiskorú és a cselekvőképességében bármely ügycsoport tekintetében részlegesen korlátozott betegnek is joga van a korának és pszichés állapotának megfelelő tájékoztatáshoz.

Az orvos a vizsgálatot megelőzően köteles a beteget – amennyiben állapota lehetővé teszi – tájékoztatni arról, hogy a vizsgálat és az azt követő ellátás térítési díját meg kell téríteni, ha a vizsgálat eredménye szerint sürgős szükség nem áll fenn, és az ellátás központilag sincs finanszírozva.

A tájékoztatásról a cselekvőképes beteg lemondhat, azonban ha a beavatkozásra a beteg kezdeményezésére kerül sor, lemondása csak írásban érvényes.

A szóbeli tájékoztatás nem helyettesíthető az előre elkészített általános ismertető segédanyagok átadásával.

Önrendelkezéshez való jog

Az önrendelkezéshez való jog alapján a betegnek joga van szabadon dönteni az egészségügyi ellátás igénybevételéről, a beavatkozásokba történő beleegyezésről, illetve azok visszautasításáról.

Cselekvőképes beteg előzetesen tett jognyilatkozatával megnevezheti azt a cselekvőképes személyt, aki jogosult helyette a beleegyezés és visszautasítás jogát gyakorolni, illetve hozzátartozói közül bárkit kizárhat ezen jog gyakorlásából.

Amennyiben a beteg cselekvőképtelen, és nincs helyettes nyilatkozattételre jogosult személy, akkor az egészségügyi törvény által meghatározott sorrend érvényesül a beleegyezés és visszautasítás jogának a gyakorlására: törvényes képviselő, vele közös háztartásban élő házastárs/élettárs, gyermek, szülő, testvér, nagyszülő, unoka.

Ha az egy sorban nyilatkozattételre jogosultak nyilatkozata ellentétes, akkor a beteg egészségi állapotát várhatóan legkedvezőbben befolyásoló döntést kell figyelembe venni.

A beteg beleegyezése nem szükséges, ha:

- a beteg közvetlen életveszélyben van;
- a beavatkozás elmaradása mások testi épségét, egészségét veszélyezteti;
- a helyettes joggyakorló beleegyezése késedelemmel jár, a beavatkozás késedelme pedig a beteg egészségének súlyos vagy maradandó károsodásához vezet;
- invazív (a beteg testébe behatoló) beavatkozás közben szükségessé válik a műtét kiterjesztése, és a kialakult állapot sürgős szükségnek minősíthető.

A beteg beleegyezése történhet szóban, írásban, ráutaló magatartással, amelyet bármikor visszavonhat.

Írásbeli nyilatkozat kell:

- minden műtéti, illetve az emberi testbe hatoló beavatkozás előtt;

- bármely eltávolított sejtjének, szövetének, szervének, testrészének – egészségügyi ellátással össze nem függő – bármilyen célú felhasználásához.

A beteg a beavatkozás elvégzéséhez való beleegyezését bármikor visszavonhatja. A beleegyezés alapos ok nélküli visszavonása esetén azonban kötelezhető az ennek következtében felmerült és indokolt költségek megtérítésére.

Ellátás visszautasításának joga

Az ellátás visszautasításának joga szerint minden cselekvőképes beteget megillet az ellátás visszautasításának joga, kivéve, ha ezzel mások életét vagy testi épségét veszélyezteti. Lehetőség szerint fel kell tárni, hogy mi vezette a beteget arra, hogy a kezelést visszautasítsa, és tájékoztatni kell a kezelés elmaradásának következményeiről. Meg kell kísérelni, hogy a döntését megváltoztassa, de nem szabad a döntés megváltoztatására kényszeríteni.

A beteg minden olyan ellátást, amelynek elmaradása esetén egészségi állapotában várhatóan súlyos vagy maradandó károsodás következne be, csak közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban, illetve írásképtelensége esetén két tanú együttes jelenlétében utasíthat vissza. Ez a jog nem illeti meg a cselekvőképtelen és a korlátozottan cselekvőképes beteget.

Életmentő vagy életfenntartó ellátás visszautasítására egy 3 tagú orvosi bizottság (pszichiáter, szakorvos, kezelőorvos) vizsgálatát követően van mód. A bizottságnak egybehangzóan és írásban kell nyilatkoznia arról, hogy a beteg döntését a következmények tudatában hozta meg, a beteg olyan súlyos betegségben szenved, amely az orvostudomány mindenkori állása szerint rövid időn belül – megfelelő egészségügyi ellátás mellett is – halálhoz vezet és gyógyíthatatlan. A beteget a vizsgálatot követő 3. napon ismételten nyilatkoztatni kell két tanú előtt.

A beteg nem utasíthatja vissza az életfenntartó vagy életmentő beavatkozást, ha várandós, és előreláthatóan képes a gyermek kihordására. Kiskorú esetén a háziorvosi, házi gyermekorvosi és a védőnői egészségügyi szolgáltatás sem utasítható vissza.

A visszautasításra vonatkozó jognyilatkozatot a beteg bármikor, alaki kötöttség nélkül visszavonhatja.

Cselekvőképes személy – a későbbi esetleges cselekvőképtelensége esetére – közokiratban előre rendelkezhet a visszautasításról, illetve a helyettes joggyakorlóról (ún. „élő végrendelet”).

Egészségügyi dokumentáció megismerésének joga

Az egészségügyi dokumentáció megismerésének joga alapján a beteg jogosult:

- a fekvőbeteg-gyógyintézetből történő elbocsátásakor zárójelentést kapni;
- a járóbeteg-szakellátási tevékenység befejezésekor ambuláns ellátási lapot kapni;
- a gyógykezeléssel összefüggő adatainak kezeléséről tájékoztatást kapni;

- a rá vonatkozó egészségügyi adatokat megismerni;
- az egészségügyi dokumentációba betekinteni, azokról kivonatot vagy másolatot készíteni, valamint másolatot kapni (az első másolat ingyenes, minden további másolatra az adott intézmény térítésidő-szabályzatában meghatározottak az irányadók);
- a beteg jogosult az általa pontatlannak vagy hiányosnak vélt – rá vonatkozó – egészségügyi dokumentáció kiegészítését, kijavítását kezdeményezni.

A beteg halála után törvényes képviselője, közeli hozzátartozója, valamint örököse – írásos kérelme alapján – jogosult a halál okával összefüggő vagy összefüggésbe hozható, továbbá a halál bekövetkezését megelőző gyógykezeléssel kapcsolatos egészségügyi adatokat megismerni, az egészségügyi dokumentációba betekinteni, valamint azokról kivonatot, másolatot készíteni, továbbá jogosult – az első alkalommal térítésmentesen, minden további másolat tekintetében a saját költségére – másolatot kapni.

A beteg életében, illetőleg halálát követően házastársa, egyenes ágbeli rokona, testvére, valamint élettársa akkor is jogosult az egészségügyi adat megismerésére, ha az egészségügyi adatra ezen személyek, valamint leszármazóik életét, egészségét befolyásoló ok feltárása, illetve ezen személyek, valamint leszármazóik egészségügyi ellátása céljából van szükség, és az egészségügyi adat más módon való megismerése, illetve az arra való következtetés nem lehetséges.

Az egészségügyről szóló törvény kivételesen lehetőséget ad a pszichiátriai betegek esetén a dokumentáció megismeréséhez való jog orvos általi korlátozására, ha alapos okkal feltételezhető, hogy a dokumentáció megismerése a beteg gyógyulását nagymértékben veszélyeztetné, vagy más személy személyiségi jogait sértené. A korlátozásról a betegjogi képviselőt és a beteg törvényes vagy meghatalmazott képviselőjét haladéktalanul értesíteni kell.

Az egészségügyi dokumentáció megismerésének joga az Elektronikus Egészségügyi Szolgáltatási Tér (a továbbiakban: EESZT) által elektronikusan kezelt egészségügyi dokumentáció vonatkozásában az EESZT útján is gyakorolható.

Orvosi titoktartáshoz való jog

Az orvosi titoktartáshoz való jog alapján a beteg jogosult arra, hogy az ellátásában részt vevő személyek a rá vonatkozó adatokat bizalmasan kezeljék.

A betegnek joga van:

- eldönteni, hogy az állapotáról kinek adható felvilágosítás, illetve ki is zárhat személyeket a tájékoztatásból;
- olyan körülmények biztosításához, amikor gyógykezelése során csak az ellátásában részt vevő személyek vannak jelen;

- ahhoz, hogy vizsgálatára és kezelésére olyan körülmények között kerüljön sor, hogy azt a beleegyezése nélkül mások ne láthassák, illetve ne hallhassák, kivéve, ha a sürgős szükség és a veszélyeztető állapot ezt nem teszi lehetővé;

- megnevezni azt a személyt, akit fekvőbeteg-gyógyintézetbe történő elhelyezéséről, egészségi állapotának alakulásáról értesíthetnek, illetve joga van bármely személyt ebből kizárni. A beteg által megnevezett személyt a fekvőbeteg-gyógyintézet köteles értesíteni a beteg elhelyezéséről és annak megváltoztatásáról, valamint egészségi állapotának jelentős mértékű változásáról.

Az érintett beteg hozzájárulása nélkül a beteg további ápolását, gondozását végző személlyel azonban közölni kell azokat az egészségügyi adatokat, amelyek ismeretének hiánya a beteg egészségi állapotának károsodásához vezethet.

A beteg kötelezettségei

A beteg – amennyiben ezt az egészségi állapota lehetővé teszi – köteles az ellátásában közreműködő egészségügyi dolgozókkal képességei és ismeretei szerint együttműködni:

- tájékoztatni őket mindarról, ami szükséges a kórisme megállapításához, különösen minden korábbi betegségről, gyógykezeléséről, gyógyszer vagy gyógyhatású készítmény szedéséről, egészségkárosító kockázati tényezőiről;
- tájékoztatni őket – saját betegségével összefüggésben – mindarról, ami mások életét vagy testi épségét veszélyeztetheti, így különösen a fertőző betegségekről és a foglalkozás végzését kizáró megbetegedésekről és állapotokról;
- tájékoztatni őket minden, az egészségügyi ellátást érintő, általa korábban tett jognyilatkozatról;
- a gyógykezelésével kapcsolatban tőlük kapott rendelkezéseket betartani;
- a gyógyintézet házirendjét betartani;
- a jogszabály által előírt térítési díjat megfizetni;
- jogszabályban előírt személyes adatait hitelt érdemlően igazolni.

A beteg és hozzátartozói jogaik gyakorlása során kötelesek tiszteletben tartani más betegek jogait, az egészségügyi szolgáltató működési rendjét, továbbá nem sérthetik az egészségügyi dolgozók törvényben foglalt jogait.

Forrás: <https://egeszsegvonal.gov.hu/hova-forduljak/betegjogok/betegjogok.html>